

Posudek vedoucího práce

Sexualita českých vojáků první světové války v pramenech osobní povahy

Jana Javůrková

Analytické práce z oblasti gender history představují do jisté míry „minové pole“ diplomantů, o to zrádnější, o co je dané téma v české historiografii nedotčené. Právě na takové minové pole se rozhodla vyrazit Jana Javůrková ve chvíli, kdy si za téma zvolila problematiku sexuality českých vojáků v první světové válce, což je oblast bádání, k níž se čeští sociální historikové zatím nedostali a historikové vojenství se do ní snad ani nikdy neodváží. Již za tuto odvahu, odhodlání a zaujetí sesluší diplomantce složit poklonu a zároveň lze již předem říci, že se jí průchod mezi nástražnými systémy zdařil, i když nikoliv bez průvodních explozí.

Autorka se svoji studii rozhodla zaměřit na sexualitu, nicméně z celkového pohledu na strukturu i obsah textu se zdá, že jí do tohoto relativně úzce vymezeného pojmu vztahujícího se k lidskému sexuálnímu chování pronikly i další analytické kategorie, které sice se sexualitou mohou souviset, ale nemusí, a autorka tuto souvislost hlavně nijak nevysvětluje, což je nemalý problém. Z textu pak může vyplývat několik zavádějících závěrů: že ženy jsou ryze sexuální objekty, což nejsou, jak sama autorka s pomocí pramenů ukazuje – vojáci zjevně ženy vnímali mnohem šířeji než jen sexuální objekt, především tedy ty, které zanechali doma (v první kapitole se vyskytuje analýza korespondence s matkami či sestrami vojáků, což je téma z oblasti sexuality pouze v případě, že se dopustíme hluboké freudovské psychoanalýzy); že kategorie „láska“, která je velice správně zařazena, je buďto také čistě sexuální kategorie (což ale autorka netvrdí), nebo je analyzovatelná pouze na manželských svazcích vojáků, uzavřených v cizích zemích (jak se zdá z textu) – přitom láska je klíčová právě pro konstrukci dálkového vztahu vojáků se ženami doma (spolu s emocionální intimitou, estetikou, a samozřejmě často, ale ne vždy, sexualitou – viz kapitola o nevěře, která je zpracována velmi dobře) a měla by být použita analyzována právě v tomto kontextu. A nakonec, zřejmě nedopatřením autorka poněkud nešťastně zařadila problematiku znásilnění (která naopak do problematiky sexuality rozhodně patří) pod oddíl o prostituci, a navíc toto téma (kvůli nedostatku času, či pramenů?) příliš nezpracovala, což je jistě škoda, neboť právě zde lze nejlépe (ještě lépe než u prostitute, kde se o to autorka chvályhodně pokouší) analyzovat relaci mezi sexualitou a mocí. Další problém celého textu pak spočívá v tom, že se zaměřuje téměř výhradně na heterosexualitu a to ještě tu, která je buďto nějak reflektována v korespondenci ve vztahu k ženám doma, nebo „realizována“ ve vztahu k ženám na frontě a v okolí; autorka zde zjevně vděčí za mnohé přístupu Jasona Crouthamela a také omezenému množství pramenů, jistě by však stálo za to zabývat i jinými formami sexuality, především homosexualitou – pokud do „sexuality“ autorka, jak se zdá, počítá i intimitu a emoce, tak nemůže ignorovat fenomén „kamarádství“, jak jej zpracoval např. Thomas Kühne a další autoři.

Veškeré výše uvedené problémy mají pravděpodobně kořeny v ne zcela dostatečné metodologii, vyplývající z autorčina způsobu práce s literaturou – ta je bohužel často využíván spíše

jako zdroj faktografických příkladů a méně jako zdroj metodologické inspirace (např. foucaultovská interpretace sexuality, kterou autorka zmiňuje (viz snaha o aplikaci dělení na objekt a subjekt v analýze obrazu prostitutek), by byla ideálním základem pro analýzu nevěry coby odrazu projekce maskulinní moci). Jako další příklad problematické práce s literaturou lze také uvést situace, kdy autorka používá příklady z Crouthamelovy práce, ale nijak nereflektuje možné rozdíly (značné) mezi německým a českým prostředím – není tak jasné, je-li si jich vůbec vědoma (zřejmě ano, jak naznačuje v úvodu).

Výsledkem je, že autorka má trvalý problém své prameny interpretovat. To je obzvláště škoda, uvědomíme-li si, že její práce s prameny je (na rozdíl od literatury) vynikající a z čistě popisného hlediska se jí podařilo dát dohromady velice zajímavý, i když poněkud metodologicky a analyticky koherentní obraz vztahu českých vojáků k ženám (nejen sexuálních, ale hlavně) a k sexualitě (především hetero) během první světové války, čímž pronikla do doposud zcela neprobádaných vod, otevřela tím velice zajímavé téma a učinila tak často velice inspirativním způsobem (především stojí za vyzdvihnutí kapitoly o nevěře, o prostituci, i poznatky týkající se toho, jak vojáci ve svých textech vlastně svoji vlastní (nikoliv cizí) sexualitu (ne)prezentují. K práci sice lze mít řadu výše uvedených výhrad, nicméně tuto její charakteristiku nelze popřít a autorka si za ni zaslouží uznání.

Vzhledem k tomu, že práce je na slušné úrovni i z hlediska stylistického a formálního (pozor na přeformátované znaky! – viz citace na s. 34; plus také je dobré si uvědomit, že periodika jsou součástí literatury a titulek „literatura a periodika“ v seznamu použitých zdrojů tudíž nedává smysl), doporučuji text Jany Javůrkové k obhajobě.

V Olomouci 10. 8. 2015

Jiří Hutečka, Ph.D.